

הרב שמואל אריאל (ח אייר תשע"ו)

שאלה:

שלום רב אני מודה שאני מבולבל במושגים בין מעשר, צדקה ותרומה. ובמה דברים אמורים הבן שלי לומד בכולל, וכאן יש. אני מפריש מעשר מידי חודש בחודשו זה לא מעט זמן מחלוקת ביני לבינו. הבן טוען, אני לומד תורה, אתה מחויב להעביר לי את סכום המעשר. ואני טוען שלא. אתה עם כל הכבוד לא יכול לסמוך ולהסתמך על התרומה או הצדקה או המעשר שאני יתרום לך. וזאת משום ואם אחרי 120 שלי מה תעשה? מבחינתי אתה חייב לצאת לעבוד כי הפרנסה קודמת לכל. ולכן אני מפנה אליכם את השאלה: מה השוני בין המושגים, ואיך להתנהג עם הבן.

To: Rabbi Shmuel Ariel (8 Iyar 5766)

**Question:**

Greetings. I admit I am confused between tithe, charity and donations. I set aside tithes every month for a long time now. My son is studying at the *kollel*, so there is a disagreement between us. My son claims, "I am studying Torah, you are obligated to transfer the amount of the tithe to me." And I argue not. With all due respect, you cannot trust and rely on the contribution or charity or tithe that I will contribute to you. This is because and if after my 120 years of age, what will you do? For me you must go out to work because the livelihood comes first. And so I turn to you the question: what is the difference between the concepts, and how to behave with regards to my son.

תשובה

שלום וברכה! לגבי היחס בין מעשר כספים לבין מצוות צדקה: מעשר כספים הינו השיעור הראוי לכתחילה לקיים את מצוות צדקה. יש מצוה לתת צדקה לעניים, והתורה אומרת שצריך לדאוג לפרנסתם של העניים ("וחי אחיך עמך"), אבל אין בתורה הגדרה מדוייקת כמה צדקה צריך לתת. חכמים הגדירו את הדבר, שהדרך הראויה לקיים את מצוות. צדקה לכתחילה (לאדם מלבד זאת המושגים במצב כלכלי בינוני, ומידת נדיבות בינונית) היא לתת לצדקה עשירית מן "מעשר" ו"תרומה" מופיעים גם בהקשר אחר, של תרומות ומעשרות שמפרישים מן הפירות והירקות. אולם כאן אנו עוסקים במעשר כספים ותרומה כספית ההכנסות (עיינן שולחן ערוך יו"ד רמ"ז, א; רמ"ט, א)...

**Response:**

Greetings! Regarding the ratio between tithes and the commandment of charity: Tithes are the appropriate rate to begin with to observe the commandment of charity. There is a *mitzvah* to give charity to the poor, and Torah says that one should take care of the livelihood of the poor ("And long live your fellow with you"), but there is no precise definition in Torah of how much charity should be given. Our blessed Sages have defined that the proper way to observe the *mitzvah* of charity to begin with (for a person in a moderate financial situation, and a moderate degree of generosity) is to

give to charity a tenth of the income. However, the terms "tithe" and "donation" also appear in another context, of donations and tithes that are set aside from fruits and vegetables. However, here we are dealing with tithes and monetary donation (see *Shulchan Aruch, Yoreh Deah*, no's 247:a; 249:a) ...

בכמה מקורות בדברי חז"ל נאמר שהצדקה המובחרת היא לתמוך באנשים העוסקים בתורה וזקוקים לפרנסה. כך למשל נאמר במדרש קהלת רבה (י"א, א): "אם בקשת לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה". וכך מופיע לגבי מעשר כספים, במדרש תנחומא פרשת ראה: "עשר תעשר... רמז למפרשי ימים (- סוחרים) להפריש אחד מן עשרה לעמלי תורה". דהיינו, שהאנשים שעובדים לפרנסתם מעבירים את כספי המעשר לאנשים שעמלם הוא בתורה ואין להם מקור פרנסה. הדבר דומה לכהנים וללוויים, שמדין התורה אין להם מקור מחיה משלהם והם לא עובדים לפרנסתם, אלא חייהם מוקדשים לעסוק בתורה וללמדה לעם, ותמורת זאת הם מקבלים מן הציבור תרומות ומעשרות למחייתם. מעשר הכספים המופרש מן הרווחים ממלא את אותה המטרה של התרומות והמעשרות המופרשות מן היבולים החקלאיים כמו כן, מופיע בשולחן ערוך (יורה דעה רנ"א, ג), שאם אדם מפרנס את בנו כדי שיוכל ללמוד תורה, יש בכך מצוות צדקה, וצדקה זו קודמת למתן צדקה לעניים אחרים.

In several sources our blessed Sages teach that for the ultimate purpose of charity is to support people who engage in Torah and need a livelihood. For example, it is said in *Qohelet Rabbah* (11: 1): "If you are asked for charity, give it to those committed to studying Torah." And so it is with regard to tithes of money, in *Midrash Tanchuma, Parshat Re'ah*. That is, the people who work for a living transfer tithe money to those whose labor is in Torah and have no other source of livelihood." This is similar to priests and Levites, who do not have their own source of livelihood, but their lives are devoted to engaging in Torah and teaching it to the people, and in return they receive donations and tithes from the public for such a livelihood. The tithe set aside from the profits fulfills the same purpose of the donations and tithes set aside from the agricultural crops (see *Shulchan Aruch Yoreh Deah* no. 251:3). If a person provides for their child to study Torah, this is a commandment, so this charity to one's own child then precedes the giving of charity to other poor people.

הגמרא בקידושין (כ"ט ב) מספרת, שרב אחא בר יעקב שלח את בנו ללמוד בישיבה והוא פירנס אותו, אך כאשר הוא ראה שאין הוא מצליח כל כך בלימודו, הם התחלפו, והבן עבד כדי לפרנס את אביו ולאפשר לו ללמוד. ממעשה זה עולה שיש מקום שהאב יפרנס את בנו כדי לאפשר לו ללמוד תורה, גם כאשר הבן הוא מבוגר ומסוגל לעסוק במלאכה בעצמו. מאידך, עולה מכאן יחד עם זה, המשנה במסכת. שהדבר תלוי בכשרונותיו של הבן וביכולתו להצליח בלימודו אבות (ב', ב) אומרת שהדרך הראויה היא לשלב את לימוד התורה עם עיסוק בפרנסה, דהיינו שאין לאדם ללמוד תורה ולסמוך על כך שאחרים יתנו לו צדקה ויפרנסו אותו (עיין במפרשים שם, ובפרט בפירוש רבנו יונה ור' מתתיה היצהרי, השוללים את האפשרות שהאדם ילמד תורה כמו כן, ידועים דברי הגמרא בברכות (ל"ה ב), מתוך הסתמכות על קבלת מתנות מאחרים)

שהדרך הנכונה לכלל האנשים היא לשלב בין לימוד תורה ובין עיסוק במלאכה, ורק יחידי סגולה כר' שמעון בר יוחאי יכולים לעסוק בתורה בלבד ולסמוך על כך שהקב"ה יזמן להם את לגבי אופן השילוב בין התורה למלאכה, ניתן ללמוד מסוגיית הגמרא בקידושין כ"ט. פרנסתם ב, שם מופיע דיון לגבי תקופת לימוד התורה של האדם, האם היא נעשית לפני הנישואין או לאחריהם.

The Talmud in *bKiddushin* 29b tells of Rav Acha Bar Yaakov sent his son to study at a yeshiva and supported him, but when he saw that he was not so successful in his studies, they took turns, and the son worked to support his father allowing him to study in his stead. From this act it follows that there is a place for the father to support his son to allow him to study Torah, even when the son is an adult and able to engage in the craft himself. On the other hand, it follows that this depends on the son's talents and his ability to succeed in his studies. At the same time, the *mAvot* (2:2) says that the proper way is to combine Torah study with the pursuit of a livelihood, that is, a person should not study Torah and trust that others will give him charity and support him (see the commentaries there, especially Rabbi Yonah and R. Matitya Yitzhari, who denies the possibility that a person will study Torah out of reliance on receiving gifts from others). Also, the words of the Talmud in *bBerachot* 35b are known, that the right way for all people is to combine Torah study and occupation, and only individuals of virtue like Shimon Bar Yochai can engage in Torah only and trust that God will provide them with a livelihood. Regarding how the Torah is combined with work, one can learn from the issue in *bKiddushin* 29b, where there is a discussion about the period a person should dedicated to Torah study, whether it is done before or after marriage.

מן הדיון שם בגמרא ובמפרשים עולה שישנה תקופה, בשלב הראשון של החיים, שבה האדם מקדיש את זמנו ללימוד תורה באופן מלא, ואילו בשלב מאוחר יותר האדם מתחיל לעסוק במלאכה לפרנסתו ולימוד התורה נעשה באופן של קביעת עיתים לתורה (עיין גם לשון השולחן ערוך בעניין זה, יורה דעה רמ"ו, ב-ג). בפוסקים ישנם דיונים על זמן המעבר מתקופת הלימוד המלא לתקופת העיסוק בפרנסה, ומדבריהם עולה שהדבר תלוי בנסיבות השונות של כל אדם, אולם העיקרון הוא שכאשר האדם מקים משפחה והמשפחה גדלה יש לו אחריות לפרנס את משפחתו, והדרך הרווחת היא שהוא אמור לעסוק במלאכה כדי להשיג את פרנסתו, ואין הוא יכול לסמוך על כך שאחרים יתנו לו צדקה ויפרנסו אותו (עיין למשל רש"י, תוספות ומאירי בסוגיה בקידושין שם; רא"ש קידושין א', מב; טור יורה דעה רמ"ו; ים של שלמה קידושין א', נז; שולחן ערוך הרב הל' תלמוד תורה ג', א)...

The discussion in the Talmud and commentaries describes the first stage of life that one devotes to studying Torah full time, while at a later stage the person begins to engage in a livelihood and the study of the Torah is done in the manner of setting times for the Torah (see *Shulchan Aruch, Yorah De'ah, Ramah*, 2-3). In the rulings there are discussions about the transition from the full period of study to the period of earning a living, and they say that it depends on the different circumstances of each person, but the principle is that when a person starts a family and the family grows he has a responsibility to support his family. And he cannot trust that others will give him charity and provide for him (see, for example, *Rashi, Tosfot* and *Meiri* on *bKiddushin*

29b; *Mishne Berurah, Tor Yoreh De'ah* no.246; *Yam Shlomo* on b*Kiddushin* 29b, no. 57; *Shulchan Aruch haRav, Hilchot Talmud Torah* 3:1)...